

УДК 314.7

Гаврилюк О.К.¹

¹ науковий співробітник, доктор філософії, Інституту демографії та досліджень якості життя НАН України

ПИТАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО ДО ПРИЙМАЮЧИХ ГРОМАД ТА ПОКРАЩЕННЯ ЇХНЬОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ЯК СКЛАДОВА ДОВГОСТРОКОВОГО ВИРІШЕННЯ НАГАЛЬНИХ ПОТРЕБ ВПО: В РАМКАХ НОВОЇ СТРАТЕГІЇ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ ДО 2035 РОКУ

Повномасштабне російське військове вторгнення в Україну, розпочате 24 лютого 2022 року, призвело до масштабного переміщення вимушених мігрантів – зовнішніх і внутрішніх, що є безпрецедентним і наймасовішим вимушеним переміщенням в Європі після Другої світової війни [1, с. 114; 2, с. 38]. Окрім того, що повномасштабна російсько-українська війна призвела до масового переміщення населення, вона ще принесла з собою значні руйнування та глибокі людські страждання. Понад 14 мільйонів осіб або майже 35 % населення, були змушені втекти зі своїх домівок, шукаючи притулку як в Україні, так і за її межами [3, с. 2].

Згідно даних Мінсоцполітики [4], станом на 27.05.2025 р. кількість зареєстрованих ВПО в Україні становить 4,59 млн осіб, серед яких діти до 18 років становлять 860 тис. осіб (19% від всіх ВПО) та люди віком від 61 року та старше – 1,46 млн осіб або 32% від всіх ВПО (рис. 1). Таким чином, кожен другий ВПО є або дитиною, або людиною похилого віку, що створює серйозне демографічне навантаження на інші вікові групи ВПО й на населення приймаючих громад.

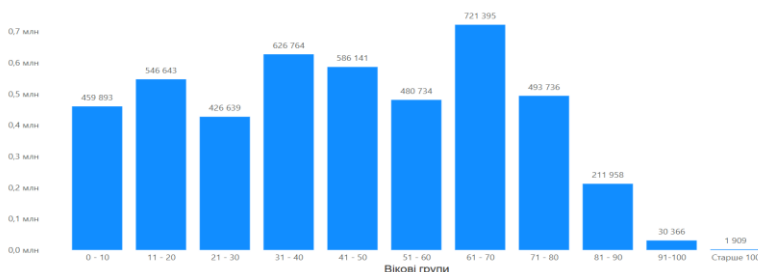

Рисунок 1 – Розподіл кількості ВПО за віковими групами, осіб станом на 27.05.2025 р.

Джерело: скрін з Інтерактивного дашборду «Внутрішньо переміщені особи», станом на 27.05.2025 року Державного підприємства «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України» [4]

Загалом, просторовий розподіл ВПО в межах країни вказує на те, що найбільше ВПО тяжіють до регіонів, де роль регіонального центру виконує один з п'яти метрополісів України (не враховуючи тимчасово окупований Донецьк) – Київ, Харків, Одеса, Дніпро та Львів, які є сильними соціально-економічними центрами та флагманами ексистичної системи країни. ВПО під час свого переміщення, адаптації та інтеграції до приймаючих громад стикаються з різного роду викликами та проблемами, але найбільшими серед них є високий рівень безробіття, фінансові труднощі із забезпеченням базових потреб, житлові проблеми, соціальна стигматизація, а також конфлікти між ВПО та населенням приймаючих громад [1, с. 115].

Ба більше, як засвідчують дані звіту МОМ «*Ukraine & neighbouring countries 2022-2024: 2 years of response*», існує суттєва різниця між ВПО та поверненнями (англ. *returnees*) у можливостях забезпечення своїх базових потреб, при тому що найбільші труднощі з цим спостерігаються саме у ВПО у всіх вікових групах (рис. 2). Варто зауважити, що згідно методології МОМ терміни «повернення» (англ. *return*) та «поверненці» (англ. *returnee*) стосуються всіх людей, які наразі перебувають у своєму місці постійного проживання після того, як були переміщені щонайменше два тижні з лютого 2022 року. Це включає тих, хто повертається до свого місця проживання з-за кордону або з України, але виключає тих, хто повернувся до України, не повернувшись до свого початкового місця проживання [5].

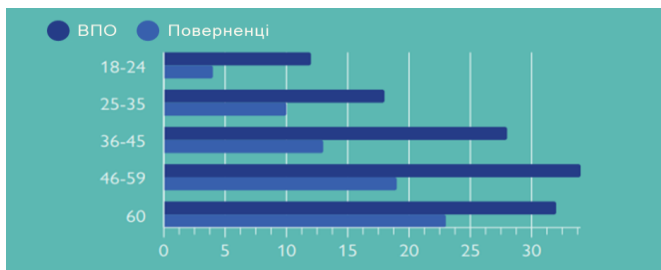

Рисунок 2 – Труднощі із забезпеченням базових потреб серед різних вікових груп ВПО та поверненців, %

Джерело: модифіковано зі звіту МОМ «*Ukraine & neighbouring countries 2022-2024: 2 years of response*» [3, с. 10]

На перспективу, чим більше триватиме російсько-українська війна, тим більша частка ВПО залишиться у регіонах свого поточного проживання (враховуючи їхню довготривалу соціально-економічну інтегрованість у приймаючих громадах), що посилить асиметрію міграційної і демографічної резильєнтності в межах країни по осях «захід-схід» та «північ-південь», а також вплине на якість життя ВПО та населення приймаючих громад

[1, с. 125-126]. Саме тому питання інтеграції ВПО до приймаючих громад та покращення їхньої якості життя в цих громадах є одним з елементів довгострокового вирішення нагальних потреб ВПО. Станом на 2025 рік, підтримка та сприяння інтеграції ВПО в приймаючих громадах з боку держави реалізується в рамках «Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках», яка нівелювала попереднє розпорядження Кабміну «Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року». Однак, наразі необхідне наопрацювання нової Стратегії державної міграційної політики до 2035 року, яка б враховувала сучасні виклики та проблеми різних міграційних груп, включаючи ВПО.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Havryliuk Oleksii (2024). Sotsialno-ekonomichni vyklyky intehtratsii ta prostorovoho rozpodilu vnutrishno peremishchenykh osib vnaslidok viiny [Socio-Economic Challenges of Integration and Spatial Distribution of War-Induced Internally Displaced Persons]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy, 1 (55), 114-132. <https://doi.org/10.15407/dse2024.01.114>
2. Libanova E.M., Pozniak O.V., & Tsymbal, O.I. (2022). Masshtaby ta naslidky vymushenoї mihratsii naselennia Ukrainy vnaslidok zbroinoї ahresii Rosiiskoi Federatsii [Scale and Consequences of Forced Migration of the Population of Ukraine as a Result of Armed Aggression of the Russian Federation]. Demohrafiia ta sotsialna ekonomika - Demography and Social Economy, 2 (48), 37-57. <https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037>
3. International Organization for Migration (22 Feb 2024). Ukraine & neighbouring countries 2022-2024: 2 years of response. URL: <https://ukraine.iom.int/resources/ukraine-and-neighbouring-countries-2022-2024-two-years-response> (12.06.2025)
4. Інтерактивний дашбордин «Внутрішньо переміщені особи», станом на 27.05.2025 року / Державне підприємство «Інформаційно-обчислювальний центр Міністерства соціальної політики України». URL: <https://www.ioc.gov.ua/analytics/dashboard-vpo> (12.06.2025)
5. International Organization for Migration (Published July 01, 2024 | Updated February 24, 2025). Journeys of Resilience. Mapping the lives of refugees from Ukraine: challenges, needs, and support received / Global Data Institute, Displacement Tracking Matrix. URL: <https://dtm.iom.int/data-stories/ukraine/journeys-of-resilience-ukraine> (12.06.2025)